

A játék – az élet kicsiben

Segédanyag a katolikus óvodákban dolgozó
óvodapedagógusok részére

Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet
Budapest, 2012.

Készítette: A KPSZTI Vallásos és erkölcsi neveléssel
foglalkozó munkacsoportja, melyet a
katolikus óvodák óvodapedagógusai alkotnak

Szerkesztette: Szabó Krisztina
Szerepi Imréné munkacsoport vezető

Lektorálta: Sebők Sándor
fóti plébános

Tördelte: Bors Katalin, KPSZTI

Budapest, 2012.

TARTALOM

Bevezetés	7
A játszó Isten.....	8
Szentírási alapok	8
Isten megismerésének útján	10
A játszó ember	13
Az ember „Isten játékszere”	13
A játék az emberi élet vezérfonala	14
A játék az ember alapmagatartása.....	15
A játék erény	15
A játék, mint az ember célba érésének eszköze	17
A játszó gyermek	18
Az Istengyermekség ajándéka.....	19
Játssz a gyermekkel, hogy szívét megnyerd!	22
A játszó Egyház	24
Az Egyház Isten gyermekeinek közössége	25
A liturgia Istentől rendelt játéka.....	26
Gyakorlati javaslatok	29
Befejezés	34
Felhasznált és ajánlott irodalom.....	36

Ajánlás

Antoine de Saint Exupéry, A kis herceg c. könyvének első fejezetében leírja, hogy hiába mutogatta gyermekkorában a felnőtteknek a csukott óriáskígyót ábrázoló rajzát (amint éppen egy elefántot emészt), nem ismerték fel. Felnőtt korában is ugyanerre az eredményre jutott. „*De a válasz mindig így hangzott: »Ez egy kalap«.*”¹ Szomorúan állapítja meg a felnőttekről: „*A nagyok semmit sem értenek meg maguktól, a gyerekek pedig belefáradnak, hogy örökös-örökké magyarázgassanak nekik.*”²

Magunk is megtapasztalhattuk már, mennyire eltávolodik a felnőttek „komoly” világa a gyermekek játékos, maguk csinálta, a természet élő és élettelen világát személyes élményekkel megtöltő, egészen különleges világától, szemléletmódjától.

Ezért tartom nagyon fontos és ugyanakkor merész vállalkozásnak a KPSZTI Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoportja 2011/12. évi programját. Amikor a játék filozófiai megfogalmazásáról, a játékban rejlő pedagógiai lehetőségekről és a játékformák gyakorlati megvalósulásáról hallgattak előadást és beszélgettek a kiscsoportokban, úgy vélem, nem csupán kívülállóként foglalkoztak a témával, hanem talán bennük is fölébredt az egykori gyermek, saját gyermekkoruk sok-sok élményével. Így van ez jól, hiszen csak azok tudnak gyermekekkel játszani, őket játszásra tanítani, akik maguk is képesek újra gyermekké válni – vagy talán azok is maradtak!

Akik látják és fontosnak tartják a játék szerepét a gyermek nevelésében, azok számára igen jó eligazítást ad ez a kiadvány. Tisztázza, megfogalmazza a játék filozófiai, teológiai és erkölcsi alapjait. Kitér néhány gyakorlati kérdésre is arra vonatkozóan, hogyan lehet felhasználni az óvodai nevelés során a játék adta lehetőségeket a gyermekek hitbeli és erkölcsi nevelésében, hogyan segíthetik a játék során szerzett benyomások, tapasztalatok a gyermekek szocializálódását. Azok számára, akik fülének idegenül, netán sértően hangzik a „játékos Isten” vagy a „játékos Egyház”, a „liturgia játéka” kifejezés, megnyugtató teológiai alapozást nyújt ez az összeállítás.

Őszinte elismeréssel és biztatással ajánlom ezt a kiadványt minden „játékos kedvű” és a nevelésben a játék szerepét felismerő óvodapedagógusnak, szülőnek és olyan felnőttnek, aki szeretne lélekben gyermek maradni!

Fót, 2012. augusztus 5.

Sebők Sándor fóti plébános

¹ Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg Budapest, Móra Könyvkiadó 2007. 9.o.

² Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg Budapest, Móra Könyvkiadó 2007. 8.o.

Előszó

A játék mindig is az óvodai nevelés középpontjában állt, azonban szeretnénk még mélyebben megérteni annak lényegét. A KPSZTI Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoportja a 2011/12-es nevelési év továbbképzéseinek éppen ezért a játék témakörét adta. Hiszen óhatatlanul felmerül bennünk a kérdés: hogyan látja Isten a mi játékos gyermekeinket? Milyen lehetőségeket rejtett a játékba, amelyek által közelebb kerülhetünk hozzá?

Találkozásaink alkalmával értékes előadásokat hallhattunk a játék témakörében. Fejlesztőpedagógus, családterapeuta pedagógus és néprajzkutató előadóink beszéltek a játék fontosságáról, a játékon keresztül megvalósuló megismerés lehetőségeiről, a játék személyiségfejlesztésben megélt értékéről és tanulási folyamatokat segítő jelentőségéről.

Játékpedagógiai ismereteink frissítése mellett alkalmunk nyílt megtapasztalni azt a jóleső érzést, hogy óvodáinkban kiemelt helye van a játéknak, munkatársaink valamennyien elsődlegességet szavaztak ennek a területnek.

A most kézbevert segédanyag elkészítésének célja volt, hogy ízelítőt adjon a játékról alkotott katolikus/keresztény gondolkodásból. Az anyagot olvasva rádöbbenünk, hogy az olyannyira természetes, alapvető, csaknem világi tevékenységnek vélt (felnőtteknek szóló és gyermekek által cselekedett) játék mennyire mélyen gyökerezik a hitben.

Segédanyagunkat jó szívvel ajánljuk minden elkötelezett pedagógusnak, aki fáradozik azon, hogy egyre inkább megismerje a játék lényegét, látókörét szélesítve a terület katolikus/keresztény lelkeségű pedagógiai alapjainak megismerésével. Úgy gondoljuk, minél inkább jártasak vagyunk ebben, annál inkább segíthetjük a ránk bízott gyermekek örömteli játékát, lelki-szellemi növekedését.

Megköszönöm a KPSZTI vezetőjének, Bajzák Erzsébet M. Eszter nővérnek, hogy munkacsoportunk kiemelkedő körülmények között végezhetette munkáját.

Köszönöm a KPSZTI óvodai szakértőjének, Grolyóné Szabó Évának egész éves gondoskodó segítségét, szervező munkáját, amivel segítette a munkacsoport működését.

Köszönetet mondok a munkacsoport minden tagjának azért, hogy gondolataikat, tapasztalataikat megosztva gazdagították az együttléteket

tartalmát. Hálás szívvel gondolok azon intézményekre, akik vállalták, hogy röviden bemutassák az óvodájukban megvalósuló nevelőmunkát.

Bízom abban, hogy a most megjelenő kiadvány azokat is hozzásegítheti a játék mélyebb, más irányú megközelítéséhez, akik személyesen nem vehettek rész a munkacsoport találkozásain.

Budapest, 2012. augusztus

Szerepi Imréné
munkacsoport vezető

BEVEZETÉS

Hívó emberként komolyan vesszük az életet, s ezért Istennel és egymással való kapcsolatunkban túlnyomórészt a komoly dolgok dominálnak. Pedig gyakran az együtt töltött idő öröme, a természet szépsége, a játék önfeledtsége mélyebb tapasztalat lehet Istenről. Az elkövetkező oldalakon az Egyház rejtett kincseit, eddig megérlelt gondolatait bemutatva világossá válik, hogy Isten mennyire örömet leli a gyerekek játékában. Mit jelenthetnek vajon ebből a szempontból Jézus szavai: „*Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és okosak elől, és a kisdedeknek jelentetted ki.*”³ Máshol pedig: „*ha olyanok nem leszte, mint a gyermekek, nem mentek be Isten országába.*”⁴

Az újra felfedezett játék, szabadjáték gyökere valójában Istennél van. Milyen jó, hogy az ember eljuthat oda, hogy ezt megértse, s merje játszani az élet játékát Istennel. Az óvodás gyermek önfeledt játéka valójában a szó legnemesebb értelmében komoly tevékenység, hiszen a gyermek ezáltal megteszi az első fontos lépéseket önmaga megismerésében, társai elfogadásában és szeretetében, valamint örülhet a mennyei Atya örömet és biztonságot adó jelenlétének, érezheti szeretetét.

A játék témakörében eddig megszületett különféle tanulmányokból egyszerűség és az igazság megértésének öröme sugárzik. Bár a legtöbbet teológiai szaknyelven fogalmazták meg, mégis érthető és üdítő olvasni az eddig letisztult igazságokat. Érdeemes kézbe venni azokat az írásokat, melyeket e rövid tanulmány felhasznált, ill. ajánlott irodalomként feltüntet.

Játsszunk most el azzal a gondolattal, hogy meghívjuk a tanulmányok szerzőit, ezeket az egyszerű istenkereső tudós embereket magunkhoz, az óvodába. Mutassuk be nekik gyermekeinket, kérdezzük őket, szerintük, milyen a játékos Isten, hogyan láthatja Ő önfeledten játszó gyermekeinket, s bennünket, felnőtteket, akiknek a mindennapi élet nehézségei mintha megtiltanák az önfeledt, szabad játék gondolatát. Talán jól sikerül ez a találkozás és egy újabb év új tavaszát, a játék újra felfedezett örömet hozza óvodáink életébe.

³ Mt 11,25

⁴ Mt 18,3

A JÁTSZÓ ISTEN

Isten sokféle tulajdonságát ismerjük. Jóságos, hatalmas, irgalmas, gondviselő, hiszen Ő maga a szeretet. De egészen újnak és szokatlannak tűnhet, hogy játékos, játszó Istennek nevezzük Őt. Istennel való kapcsolatában az ember az üdvtörténet során folyamatosan tudatára ébredt, hogy mennyire szereti őt az Úr, s mennyire szívén viseli életét, örömét és bánatát. Miért is ne ujjongana az ember örömén, s miért is ne lenne jelen önfeledt játékában? A Szentírás tanúsága szerint azonban Isten nemcsak jelen van játékunkban, hanem kezdettől fogva Ő maga minden játék kezdeményezője. Milyen jó is lenne ezt az ismeretet mélyen a szívünkben hordozva élni mindennapjainkat! Megtehetné az óvodapedagógus, hogy a növendékek előtt álló egy-egy feladatot, mint izgalmas játékot tolmácsolná a gyerekek számára. Olyan lehetőségként, amellyel kedvében járhatnak a mennyei Atyának, vagy éppen ezzel mutathatnák meg, mennyire szeretik Őt. Vidáman, mosolyogva állhatnának így hozzá a gyerekek a számukra nehezebb, akaraterejüket, türelmüket vagy fizikai teljesítőképességüket megpróbáló feladatokhoz.

A Szentírás Isten személyes üzenete az ember számára. Szimbolikus képei, üdvtörténeti eseményei az Isten és az ember közti szeretetkapcsolat fejlődéséről, dinamikájáról és – bátran mondhatjuk – játékoságáról szólnak. A biblikusok és teológusok szerint a hívő ember úgy simul bele igazán Isten gondviselő szeretetébe, ha életét játékos komolysággal éli, ha felfedezi, hogy Isten mennyire örömét leli az élet játékában.

SZENTÍRÁSI ALAPOK

Kifejezetten a játék szót csak néhány helyen használja a Biblia. A szöveget megvizsgálva azonban Bagyinszki Péter Ágoston OFM: *Az Isten, az ember és a játék* c. átfogó, teológiai tanulmányában kifejti, hogy van néhány olyan ige, melyet a biblikus nyelvek a játéktevékenység kifejezésére használnak: pl. tréfál, táncol, nevet, gyerekeskedik stb.⁵ „*A bibliai kor embere számára ... minden az Istennel való vonatkozásában volt valóság*”⁶, így játéka és szórakozása is szoros kapcsolatban volt Istennel. Isten és ember játéktere pedig

⁵ vö. Bagyinszki Péter Ágoston OFM: *Az Isten, az ember és a játék*

⁶ i.m.

maga a világ. Ezt az életszemléletet törekedjünk elültetni környezetünkben, a ránk bízottakban. A hívő pedagógus hivatásának, lelkipásztori feladatainak részét képezi ennek megvalósítása.

A teremtéstörténet leírja Isten alkotó örömét. Szeretete és bölcsessége azáltal mutatkozott meg, hogy játszva teremtette a világot és benne az embert. A bölcsesség játékos jelenlétét a Példabeszédek könyvében így olvashatjuk:

„... Amikor az eget felállította, már ott voltam... Amikor a föld alapjait megvetette, ott voltam mellette, mindent elrendeztem, és gyönyörködtem nap nap után, színe előtt játszadoztam mindenkor. Játszadoztam a földje kerekiségén, és gyönyörűség volt nekem az emberek fiai közt lenni.”⁷

Az Ószövetség következő megkapó jelenete, ahogy Izsák játszik feleségével, Rebekával. A játékot szemlélő király számára teljesen világossá válik, hogy mennyire szeretik egymást. Hugo Rahner gyönyörű összefüggésre mutat rá: *„Izsák, akinek a neve azt jelenti: nevetés, játszani kezd a türelemmel, mint ahogy a zsidók Rebekát nevezik.”⁸* *„Az igazságban játszó ember egyszerre vidám és komoly, nevetés és könny között, vidámság és türelem között él.”⁹* A türelem a nevetés „segítőtársa”. Egy ókori bölcselőt idézve: *„Mi más tevékenység lehet illőbb egy bölcshöz, mint hogy játsszon, hogy vidám legyen, boldog legyen a türelemmel a jóban?”¹⁰*

Az üdvtörténet legkiemelkedőbb csodája Izrael népének Egyiptomból való kivonulása és az Istennel kötött szövetség megújítása. Bizonyos értelemben Isten és a nép között megjelennek *„az üdvtörténeti zárandoklat első játékszabályai.”¹¹* A Szentírással foglalkozó szakemberek szerint érdemes kézbe vennünk a Prédikátor könyvét, valamint az Énekek énekét, melyek gazdag nyelven mutatják be Isten és ember kapcsolatának komoly játékosságát.

„A bibliai hit komoly játékossága végül is Jézus Krisztus személyében találja meg teológiai forrását és csúcspontját.”¹² Az

⁷ Péld, 8,27.29b-31

⁸ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

⁹ i.m.

¹⁰ i.m.

¹¹ Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

¹² i.m.

Újszövetség evangéliumi kulcsszava a szeretet, ill. a gyermek. „*Jézus Krisztus bizonyos értelemben az Üdvösség isteni játékmestere, aki gyermekek között érzi otthon magát.*”¹³ „*A Bibliában a gyermek, ez a lényege szerint játszó ember annak a boldog létnek a jelképévé és foglalatává vált, amelyet elveszítettünk, és amelynek visszanyerése után vágyakozunk.*”¹⁴

Jézus arra tanítja az embereket, hogy gyermeki bizalommal hagyatkozzanak rá Isten gondviselő szeretetére. Az Istenre hagyatkozás játéka ez: „*Ne aggódjatok megélhetésetek miatt, hogy mit egyetek vagy mit igyatok, sem testetek miatt, hogy mibe öltöztetek ... Hiszen tudja mennyei Atyátok, hogy menderre szükségték van. Ti keressétek először Isten országát s annak igazságát, és ezeket is mind megkapjátok.*”¹⁵ Az evangélium örömhírének játékszabálya a nyolc boldogság lelkülete, amely az istengyermeki élet egyszerűségében, örömeiben, valamint Isten és a felebarát szeretetében mutatkozik meg. „*A szeretet teljessége titokzatos módon mindig hordoz valamit a játék szelíd lendületéből.*”¹⁶

A Jelenések könyvében az új ég és új föld megteremtése által az üdvtörténet eléri csúcspontját, s az ember teljes mértékben részesül Isten életében. A lakoma, a tánc mindazt a túlcseresznyés örömet próbálja leírni számunkra, amellyel az ember önfeledten átadja magát Isten örökkévaló szeretetének.

ISTEN MEGISMERÉSÉNEK ÚTJÁN

A keresztény szellemiség lexikona röviden, tömören, számunkra egészen érthető módon közelíti meg a játék isteni és emberi szemszögét: „*Isten minden élőben tékozló bőkezűséggel játssza a maga életét.*”¹⁷ A Magyar Katolikus Lexikon meghatározása szerint a keresztény gondolkodók „*a teremtésben föltárulkozó rendet, tökéletességet és gazdagságot nemegyszer tulajdonítják Isten játékos kedve gyümölcsének. A kinyilatkoztatás mutatja, hogyan »játszik« bele*

¹³ i.m.

¹⁴ Kincsesné Szele Rita: A játék szerepe a hitoktatásban, 10. o.

¹⁵ Mt 6,25.32-33

¹⁶ Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

¹⁷ A keresztény szellemiség lexikona – Játék

Isten a legkülönbözőbb történelmi és személyes folyamatokba.”¹⁸ Ebből logikusan következik, hogy „*Isten sokrétű játéka mindenkinek biztosítja az időt a személyiséggé, emberré váláshoz, s így Isten életében maga is gazdagságot és beteljesülést talál*”.¹⁹

Isten ebben a feladatban is segítségül hívott minket, keresztény/katolikus pedagógusokat. Kellő figyelem és segítség mellett biztosítani az időt, a lehetőségeket az egészséges személyiség alapozásához, amelynek hatékony eszköze a játék, a szabad játék. Ebben a tevékenységben nyílik leginkább lehetőségünk arra, hogy megismerjük a ránk bízott gyermekeket.

A gyermek fejlesztésének, formálódása segítésének elengedhetetlen alapja, hogy a pedagógus ismerje őt. A megértő, empatikus, érdeklődő, figyelmes, a játék pedagógiáját ismerő és jól alkalmazó pedagógus a közös tevékenységek során nemcsak örömteli perceket tölt el fiatal játszótársával, hanem megismeri szociális fejlettségét, értelmi fejlődésének szintjét, a mozgás, a finommozgás meglévő fázisait, a gyermek érzelmi-akarati életének alakulását. Ilyen ismeretek birtokában tudatosan készülhet és vállalkozhat a gyermek személyiségfejlődésének segítésére.

Jézus evangéliumi jóhíre a szívünkre beszél: „*Ti olyan tökéletesek legyetek tehát, mint mennyei Atyátok.*”²⁰ Aquinói Szent Tamás szerint a játékosság nem hiba,²¹ ezért a játékosság eleven része Isten szentségének. Az életszentség megvalósításában Isten játékosságát fogadjuk be és éljük meg. Az Isten által teremtett ember engedetlensége miatt elveszítette Isten kézzelfogható jelenlétét, s bűne nyomot hagyott lelkén, s újra és újra örömtelenné tette. De az Úristen „*határtalan szeretete eltökélte a megváltást, és ezzel megkezdődött a megtestesülés játéka*”.²² S Isten örömét lelte ebben a játékban. Tudta, hogy mindkettőjüknek megadatik a győzelem öröme.

A magunk és a ránk bízottak életében is jelen van az engedetlenség. Igaz a fent említett állítás: lelkünk ilyenkor újra és újra örömtelenné lesz.

¹⁸ Magyar Katolikus Lexikon – Játék

¹⁹ Magyar Katolikus Lexikon – Játék

²⁰ Mt 5,48

²¹ vö. Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

²² vö. Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

Magunk engedetlensége fölött igyekszünk szemet hunyni, vagy felmentő okokat keresni. A gyermek engedetlenségének tapasztalásakor a lélektani okok keresése fontos feladat. Emellett jó, ha eszünkbe jut: a dacos, morgó, engedetlen gyereket könnyebben kibillenthetjük ebből a számára is kényelmetlen állapotból egy kis humorral, játékosággal.

A Biblia és az istenkereső gondolkodók szavai szerint tehát a következőket állapíthatjuk meg az Úristen örömteli játékaról:

- Isten játékos kedvében, szeretetének gazdagságát ajándékozva teremtette meg a világot és benne az embert.
- Ő a maga életét játssza bennünk, s emellett örömet leli a nekünk ajándékozott emberi szabadságban.
- Az Úristen az élet játékában időt biztosít számunkra a személyiséggé, emberré váláshoz, hisz a türelem és a nevetés együtt jár egy szerető kapcsolatban.

Az ószövetségi tízparancsolat és a belőle kinövő kettős szeretetparancs, valamint a nyolc boldogság lelkülete által Isten bevezetett bennünket az élet játékába. Isten és ember kapcsolatára is érvényes, hogy a játék öröme magában hordozza annak legmélyebb értelmét.

„Isten a kegyelemben önmagát adja nekünk – a béke, az áldás, a vigasztalás, a dicsőség, a közösség – már a készülő boldogság része. Ebből fakad a végleges üdvösség/boldogság keresztény reménye.”²³

Isten örömet leli a gyerekekben, a felnőttek gyermeki lelkületében, amely bizalommal hagyatkozik gondviselő, játékos szeretetére. Ezt számtalanszor megtapasztaltuk már (bújócska). Életünkben igen nagy nehézséget jelent, ha valami nem úgy történik, ahogyan elképzeltük, ahogyan szeretnénk. Lelki békétlenség, levertség kíséri ezt a megtapasztalást. Nehezen jutunk el annak megfogalmazásáig, hogy *„Uram, Te jobban tudod, mire van szükségem!”*. Azt a lelkületet sem könnyen érhetjük el, amit Mórus Szent Tamás így fogalmazott meg: *„Add, Uram, hogy el tudjam fogadni azt, amin úgysem tudok változtatni!”* Szerencsés az a gyermek, akinek megadatik, hogy már élete kezdetén „huncut mosollyal” visszanezve a mennyei Atyára, azt tudja mondani:

²³ A keresztény szellemiség lexikona – Boldogság

„Nem baj, próbáljuk meg, de, légy szíves, legyél mellettem, és segíts!”
Ez a játékos, vidám lelkiület nagy ajándék az életben!

Ez a gondolat mélyen megérintette Kis Szent Teréz karmelita szerzetesnővért, aki rövid élete alatt küzdelmei ellenére is a gyermekek szeretetével és sokszor általunk is tapasztalt lelki egyszerűségével bízta életét Isten játékos kedvére. Vallomásait az Egy lélek története c. naplójában jegyezte le. Azt kívánta, hogy *„legyen egyszerűen Jézus játékszere, értéktelen kis labda, amelyet a gyerekek földhöz vágnak vagy félrelöknek egy sarokba, de ha tetszik, éppúgy szívükhöz is szoríthatnak.*”²⁴

A JÁTSZÓ EMBER

AZ EMBER „ISTEN JÁTÉKSZERE”

Legkorábban Platón nevezte „Isten játékszerének” a teremtményeket. Ez a gondolat megállta helyét az évszázadok folyamán, sőt az istenkereső emberek mindannyian megsejtették benne, hogy a játékra való képesség valódi erény, s lehetséges, hogy a teremtmény legmagasabb tökéletességét rejtje magában. Isten játékszerének lenni valóban a legjobb dolog.²⁵ Ha a gyermekek, vagy a felnőttek játékának szépségére figyelünk, párhuzamot vonhatunk Isten játékával. Az eddig megfogalmazott gondolatokból merítve a játékszerek széles tárházával tudunk azonosulni. Isten keze formál minden embert „a világ homokozójában” várrá, úttá, süteménnyé mások számára. Ő vigyáz ránk, mint egy labdára, hogy „ne repüljünk át a szomszédba”, de érezhessük levegőbe dobásunknak és elkapásunknak szabadságát. Kézbe vesz és gondoskodik rólunk, ahogy a babaszobában játszó kislány vigyáz „kisbabájára”. Várat épít belőlünk, szorosan illeszkedve és kiegészítve egymást.

A gyermekek játécai mellett sajátos játékszerként veszi kezébe a felnőtteket is. Nem teszi meguntan félre őket, s nem is használja őket bábuként. Mellettük áll a társasjátékok örömeiben és veszteségeiben, s figyel rá, hogy „ne álljanak sokáig elfeledve” egy sarokban. Egy

²⁴ vö. Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

²⁵ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

felnőttet nehezebb kézbe venni, időre van szüksége, hogy átmelegedjen és belesimuljon a Játékos kezébe, mint a megszilárdult gyurma vagy agyag a játékosan, örömmel dolgozó fazekas kezében.

A játészó Istennel való találkozás, bizonyos fokú feszültség és ellentét az „*isteni erő és a gyermeki gyöngeség között*”.²⁶ Az ember Isten öiben hordott gyermeke. Az istengyermekség legtökéletesebben Jézus Krisztusban valósult meg. Ő Isten egyszülött Fia. Valószínűleg láttunk már olyan Jézusábrázolást, ahol királyi gyermekként tartja kezében a világot, mint egy „labdát”. A gömb a tökéletesség kifejezője. Köznapi nyelvünkbe is beépült a számunkra megnyugtatóan sikerült dolgokra, vagy összhangban lévő emberi kapcsolatokra alkalmazva, hogy az valami módon egészen „kerek” számunkra. Egy ilyen Jézusábrázolást tekintve (pl. a Prágai Kis Jézust) magunk előtt láthatjuk a keresztény misztikusok által megfogalmazott igazságot, hogy Isten Fia „*a világlabdát tartja játészó kezeiben*”.²⁷

A labdahasonlat azonban még mélyebb értelmet is kap keresztény hitünkben. Húsvét ünnepében kicsúcsosodva, feltámadása által Krisztus a mi felkelő Napunk, az örök Nap. Ő, a győzelmes Nap Isten legféltettebb, legszebb játészere. Népi gyermekjátékaink felelevenítésével közelíthetünk ennek megtapasztalásához, hiszen szövegeikben olykor kifejezett utalás van a Lélek vidámságára (lásd Pünkösdlő).

A JÁTÉK AZ EMBERI ÉLET VEZÉRFONALA

Lassan körvonalazódni kezd számunkra a játék jelentősége, meghatározó szerepe az emberi élet mindennapjaiban. Ismét játészunk most azzal a gondolattal, hogy meghívjuk a lelki és teológiai szakirodalom szerzőit, ezeket az egyszerű istenkereső tudós embereket magunkhoz, az óvodába. A téma egyre jobban közelít személyes életünkhöz, s talán ettől válhat egyre izgalmasabbá. Az egymás után megszólaló tudósok érdekes meglátásokkal világítanak rá arra, hogy a játék nem kevesebb, mint az emberi élet vezérfonala. Elkezdődik az explorációs játékokkal, majd folytatódik a szimbolikus játékok, később

²⁶ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

²⁷ i.m.

a szabályjátékok örömteli alkalmaival. A mozgásos és a logikai játékok még felnőtt korban is kísérik minket.

A JÁTÉK AZ EMBER ALAPMAGATARTÁSA

A játék minden korosztály nélkülözhetetlen alapmagatartása, akkor is, ha ezt természetesen minden ember, különböző módon, különböző intenzitással éli meg mindennapjaiban.

A játék az élet gyakorlása, magába foglalja annak minden részét.

Az ember számára megmutatja saját életének, valamint szerettei, barátai, társai életének mélységét.²⁸ Óvodásaink játékait figyelve magunk is megtapasztalhatjuk ennek az állításnak igazságát, és több példával is igazolhatjuk azt (szerelés, építés, családjátékok).

*„Az ember élete nem sikerülhet, ha nem társas lénynek tekinti magát, hanem önmegvalósításának folyamán vetélytársnak és ellenségnek tekinti felebarátjait, ahelyett, hogy boldogsága forrásának tekintené őket.”*²⁹ Ezért annyira fontos segítenünk a perifériára szorult gyermekek közösségbe kapcsolódását.

Az embernek legalább annyira szüksége van a játékra, mint a pihenésre.³⁰ A biológiai, fiziológiai érésben fejlesztő szerep jut a játéknak. Ugyancsak jelentős a mozgásfejlődés, az értelmi képességek fejlődésének segítése, valamint a társas kapcsolatok alakulása a játékon keresztül.

Egy további kulcsgondolat, hogy az ember Isten és az emberek iránti ölelő kitárulkozás és visszahúzódás váltakozó dialektikájával járja vándorútját.³¹

A JÁTÉK ERÉNY

A játék *„arra való, hogy játékosá, játék-szeretővé formálja a lelket és a testet, gátolja a túlzásokra való hajlam, féktelenség, erőszak stb. térhódítását az emberben.”*³² A mi nyelvünkön ez a szocializáció. A jó és a rossz ismerete, a viselkedési szabályok, az együttérzés

²⁸ vö. A keresztény szellemiség lexikona – Játék

²⁹ A keresztény szellemiség lexikona – Boldogság

³⁰ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

³¹ i.m.

³² Magyar Katolikus Lexikon – Játék

szerepe, a szándékosság és a véletlen közti különbségtétel megtanulása segíti a gyermeket a társairól és saját magáról alkotott kép megfogalmazásában, alakulásában.

„A játék rugalmasságra tanít. Rugalmas ember az, aki nem ragaszkodik görcsösen nézeteihez, képes őket feladni, vagy megváltoztatni, ezáltal tanulni és megújulni.”³³ A megfelelni vágyás és az önállóságra törekvés kettőssége kísér felnőttet és gyermeket egyaránt.

Aquinói Szent Tamás szerint: *„A játékoknál és a tréfáknál, melyek néha a lélek vigasztalására hasznosak, az az erény található, amit eutrapeliának (jó modor, udvariasság, »jó fordulat«) hívnak.”³⁴*

A szeretet parancsának fényében a játék is segít *„szabaddá tenni a boldogság eltorlaszolt útjait.”³⁵*

Jézus tanítása egyértelműen megmutatja, hogy az örömteli élet csak az ember megtérése és az evangéliumhoz való alkalmazkodás által valósulhat meg.

„A játék mindenekelőtt az ember lényegesen lelki és testi tevékenysége: testileg látható gesztussal, hallható hanggal, tapintható anyaggal adunk sikeres kifejezést annak, hogy bensőleg, lelkünkben képesek vagyunk valamire. Ennyiben a játék nem más, mint a szellemnek a »rájátszása« a testi mivolta.”³⁶

„A játék az élet iskolája: megtanít arra, hogy a vereségek nem mindig jelentenek kudarcot, és hogyan lehet az önbecsülést és a méltóságot megőrizve tovább küzdeni.”³⁷ Kiemelten hangsúlyozzuk a pozitív megerősítés alkalmazását. Az eredményeket értékelni, a sikertelenségben a gyermek mellé állni kötelességünk.

„A játészó ember »komolyan vidám«, ... a legyőzhetetlen biztonság embere, és éppúgy a tragikum embere, a nevetésé és a sírásé egyaránt. ... És valóban így van: csak az a valóban játészó ember, aki lelkileg egységbe fogja ezt a két ellentétet.”³⁸

³³ Csepregi Gábor: Találkozások a játékban

³⁴ Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

³⁵ A keresztény szellemiség lexikona – Boldogság

³⁶ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

³⁷ Csepregi Gábor: Találkozások a játékban

³⁸ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

A fenti gondolat annyira sokszínű, s olyan iránymutató, emberi, hogy érdemes több oldalról is megszemlélnünk és magunkévá tennünk.

„Az igazságban játszó ember egyszerre vidám és komoly, nevetés és könny között ... vidámság és türelem között él.”³⁹ „A játszó ember komoly ember, mert mindenkor virraszt benne a kettős tudat, élesen látja a földi élet két oldalát: vidám, mert Isten biztonságát élvezzi – és komoly, mert szabadsága miatt veszélyeztetett... a játszó ember se nem komolytalan, se nem kétségbeesett.”⁴⁰

„Más szóval: a »játszó« ember, aki számára a komolyság és a derű édestestvérek, valódi vidámsága vallási probléma, csak olyan ember élheti meg, aki földön és égben egyaránt honos.”⁴¹

Mindig fontos szem előtt tartanunk, hogy a játékos, gondviselő Isten az örökkévalóságban végül letöröl szemünkről minden könnyet.⁴² Csak ennek távlatában tudjuk elfogadni annak a ténynek fájdalmas realitását, hogy az élet is olyan játék, amely sokszor gonoszul bánik velünk. Sőt, gyakran úgy érezzük, hogy ez a kiszolgáltatottság, a látszólag rosszindulatú véletlenek nem illenek szellemi természetünkhöz, méltatlanok hozzánk.⁴³ A játékosan komoly, hívő ember azonban mindig Istenre bízva életét.

„A játékos emberben folyamatosan növekszik az élet iránti alázat, mert ismeri minden egyes élet váratlan, gyakran beláthatatlan fordulatait. Ugyanakkor gyarapszik benne a remény, hogy Isten sokrétű játéka mindenkinek biztosítja az időt a személyiséggé, emberré váláshoz, s így Isten életében maga is gazdagságot és beteljesülést talál.”⁴⁴

A JÁTÉK, MINT AZ EMBER CÉLBA ÉRÉSÉNEK ESZKÖZE

A játékos ember hívő ember, mert bízik abban, hogy Istennel bőséges lesz az élete.

„Az istengyermekség, amit Jézus Krisztus hozott az embernek, a mennyei Atya szeretetében megélhető könnyedséget, fölszabadultságot,

³⁹ i.m.

⁴⁰ Kincsesné Szele Rita: A játék szerepe a hitoktatásban, 13. o.

⁴¹ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

⁴² vö. Jel 7,17b

⁴³ vö. i.im.

⁴⁴ A keresztény szellemiség lexikona – Játék

*játékosságot ad a keresztény hitnek, mintegy Isten országának játszóterébe emeli föl az életet.*⁴⁵

Minden boldogító tapasztalat (siker, öröm, élvezet, barátság, jókedv, kibékülés, béke, tekintély, egészség stb.) – így a játék is – túlmutat önmagán és nagyobb dolgok beteljesülésének ígérete lesz.⁴⁶

Gyakran tapasztaljuk, hogy a játszó gyermek számára megszűnik az idő. A játék az örökkévalóság ízének kóstolgatása, míg játszunk, időfeletti állapotba kerülünk.⁴⁷

A keresztény ember tudatában van annak, hogy „az igazi játék, a végeérhetetlen vidámság csak a földön túl kezdődik”.⁴⁸

Az ember minden cselekvésének legmélyén befogadó, megajándékozott. S amikor tudatára ébred ennek, ösztönösen tör elő belőle a hála szeretetei, társai és a gondviselő Isten iránt. Ennek kifejezésére tanítani is kell őket.

A JÁTSZÓ GYERMEK

A gyermekek játékaról, annak örömről és személyiségformáló hatásáról számos publikáció, tanulmány, könyv, segédanyag jelent meg a pedagógia és a pszichológia tudományának fejlődésével. Mégis érdemes elgondolkodnunk Karácsony Sándor, a XX. század egyik legnagyobb, sokak számára még ismeretlen, hívő pedagógusának gondolatairól, melyeket inkább – saját szavaival élve – magánhasználatra merészelt meghatározni.

„Sokszor szerettem volna már egészen pontosan meghatározni, ... hogy mi a játék a gyermek számára, eddig még nem sikerült. Mindig az volt az érzésem, hogy valami lényeges jegy kimaradt a definícióból. Az is zavart, hogy a játékot nem sikerült elvonatkoztatnom a felnőttek játékát is magába foglaló egyetemes jellegű meghatározástól, s nem jutottam el igazán a gyerekek és csak a gyerekek játékáig kísérleteim egyikében sem. Most is merésznek és szokatlannak érzem hipotézisemet, de talán első ízben vagyok afelől nyugodt, hogy teljes, minden fogalmi

⁴⁵ Magyar Katolikus Lexikon – Játék

⁴⁶ vö. A keresztény szellemiség lexikona – Boldogság

⁴⁷ vö. Teleki Béla: Az ünneplés művészete, 74. o.

⁴⁸ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

*jegyet tartalmazó. ... Az a gyanításom ugyanis, hogy a játék a gyermeklélek értelmi megnyilvánulásának társaslelki formája. A játék az igazi gyermeknyelv.*⁴⁹

Ezen gyermeknyelv segítségével töltődik meg keresztény tartalommal sajátos módon egy-egy szituációs játék (családi élet, esküvő, „miséző” kisfiú), a bibliai történetek, a templomi liturgia, melyek játékos megvalósulása észrevétlenül megalapozza és elmélyíti a gyermek lelkében a katolikus lelkiség legfontosabb vonásait.

Mindez mélyen összecseng a Szentírás, ezen belül az Újszövetség szavaival, vagyis Jézus örömhírének lelkületével.

AZ ISTENGYERMEKSÉG AJÁNDÉKA

A gyermekek mindig nagyon közel álltak Istenhez. Az ő egyszerűségüket, önfelelt örömeiket, szeretetüket állította például Jézus mindannyiunk elé. Szent Pál apostol minden hívőt buzdít: *„Isten fiai vagytok a Jézus Krisztusba vetett hit által.”*⁵⁰ Isten fiai pedig természetes módon részesülnek mennyei Atyjuk, a játékot szerető, játszó Isten életében.

Most a gyermeki játék titkát, varázsát a hit fényében, Isten szemével próbáljuk megfejteni.

Mi a hit? A hit minden ember számára összetett valóság. Elsősorban Isten ajándéka, melyet az ember egészen szabadon fogad be, vagy utasít vissza. *„Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni.”*⁵¹ A hit pajzs a gonosz minden tüzes nyilának elhárítására.⁵² A szívbeli hit megigazulásra szolgál.⁵³ Az istengyermeki lelkületű hívő ember elmondhatja: *„Isten Fiának hitében élek, aki szeretett engem s önmagát adta értem.”*⁵⁴ Fontos, hogy a hit jelentőségét és annak lényegét, az emberi élet szempontjából több irányból megközelítve is, reálisan lássuk. Szent Jakab apostol írja a szórványban élő első keresztényeknek: *„a hit ha nincsenek cselekedetei, önmagában holt.”*⁵⁵

⁴⁹ vö. Karácsony Sándor: Ocsúdó magyarság, Szokásrendszer és pedagógia, 154. o.

⁵⁰ Gal 3,26

⁵¹ Mk 16,16a

⁵² vö. Ef 6,16a

⁵³ vö. Róm 10,10

⁵⁴ Gal 2,20c

⁵⁵ Jak 2,17

A hit a három isteni erény egyike, mely a reménnyel és a szeretettel együtt Isten gyermekévé és Isten országa örömének részesévé tesz minket. „*Most megmarad a hit, remény és a szeretet. Ez a három, de közülük legnagyobb a szeretet.*”⁵⁶

S hogyan kapcsolódik a játék a hithez? S miért rejlik pontosan ebben az istengyermeki élet titka? A fenti szentírási idézeteket mélyebben szemlélve több ponton is tetten érhetjük a hit és a játék Isten által elképzelt és megalkotott valóságát.

A játék a gyermekek szabad játéktevékenysége, mint ahogy a hívő ember is az Istentől kapott szabadság emberi méltóságával éli életét öröm és bánat állandó dialektikájában.

Ahogy a hit teljes bizalom és ráhagyatkozás Isten gondviselő szeretetére, úgy a gyermekek is „legyőzhetetlen biztonságérzettel”⁵⁷ teljesen belemerülnek játékukba. A gondolatot továbbfűzve Hugo Rahner emellett jól látja a hit és a gyermeki játék veszélyeztettségének igazságát is. „*Még maguk a gyerekek is, ha játszanak, szinte mitikus erővel kerülnek az elkötelezettség varázsába és egy esetleges veszteség árnyékába.*”

A hívő ember imádsága, tapasztalatszerzése, tudásszomja által Isten minél teljesebb megismerésére vágyik. Amikor a gyermek a maga eszközeivel (rajzban, gyurmából, homokból építkezve) megformálja azt, ami számára a „világ”, nem leszűkíti a mindenséget, hanem kicsiben kifejezi az egészet.

A hit – természeténél fogva – nagyon egyszerű valóság. Az ember gyakran hajlamos arra, hogy bonyolult dolgokkal próbálja megteremteni szellemi, lelki, testi életének biztonságát. Jézus szerint a lélekben szegény, gyermekien egyszerű, „eszköztelen”, a mindenben Isten gondviselő szeretetére hagyatkozó embereké a mennyek országa.⁵⁸ Ők megtapasztalhatják az öröm teljességét. „*A játék természetéből következik, hogy minél egyszerűbb és kevesebb az eszköz (játéktárgy), annál inkább fejleszti a belső képzeletvilágot és kreativitást, a gyermek bármivel, a legegyszerűbb tárggyal is képes játszani.*”⁵⁹

⁵⁶ 1Kor 13,13

⁵⁷ vö. Hugo Rahner: Der spielende Mensch

⁵⁸ Mt 5,3

⁵⁹ Magyar Katolikus Lexikon – Játék

A hit természetszerűleg magában rejti az élet örömét, a hitetlenség pedig – bármennyire próbálja is elhíttetni magával az ember – egyszerűen magával hozza az öröm átmeneti, majd örök halálát. „*Az a játékos, aki kivonja magát a szabály alól, tönkreteszi a játékot. Elveszi a játék illúzióját, szétrombolja a »varázsvilágot«.*”⁶⁰ Minden játékban, az élet játékában is felelősek vagyunk egymásért. Tetteink éltethetik, vagy rombolhatják mások hitét, ill. a játék örömteli szépségének megélését.

Az életét Isten szerető jelenlétében játszó embert örömmel tölti el az Úr közelsége. Mind az ember istenkapcsolatában, mind emberi kapcsolataiban a közelség és a közösen töltött idő egymás mélyebb megismerésének lehetőségét hordja magában. „*Azok a szülők, akik játék közben megfigyelik gyermekeiket, sokkal jobban megismerik őket, a félelmeiket, a vérmérsékletüket, nehézségeiket fejlődésük során.*”⁶¹ Ezért olyan fontos a szülők segítése a közös játék örömeinek megélésében.

Nem véletlenül mondta Jézus a felnőtteknek a nagyon jól ismert és gyakran idézett mondatot: „*Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek...*”⁶² Le kellene vetköznie a felnőttnek a komolyságot, merevséget, és a gyermekkel, a gyermektől újra megtanulni játszani.

A hit fényében Hugo Rahner megállapítása szerint Alexandriai Szent Kelemen a gyermeki játékról egy, már majdnem szakrális ütemű himnuszba kezd:

*Ó Bölcs gyermekjáték!
Nevetés, melyet a türelem segít
és ennek szemlélője a király.
Ujjong azok lelke,
akik Krisztusban gyerekek
és akiket türelem alakít
és ez az isteni gyermekjáték.*⁶³

Az istengyermeki élet összefüggéseiről való eszmélődés végén tegyük fel most magunknak (a gyermekek mindennapi szabadjátékát és játékos tevékenységét kísérő óvodapedagógusoknak) a következő

⁶⁰ Kincsesné Szele Rita: A játék szerepe a hitoktatásban, 9. o.

⁶¹ Flora Bresciani Nicassio: A nevelés öröme, Az ember nevelésének művészete, 71. o.

⁶² Mt 18,3

⁶³ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

kérdést: „Gondoljuk csak el, a legfontosabb dolgokkal nem úgy lépünk-e kapcsolatba, és azok rejtelseit nem akkor értjük-e meg igazán, amikor viselkedésünk nem céltudatos, logikus, amikor az életet játszva, álmodozva és mosolyogva mímeljük, mint a gyermek?”⁶⁴ „Éppen ez az, az élet, ha szép és boldog, akkor egy játék. Természetesen mindenfélét lehet belőle csinálni: kötelességet vagy háborút, vagy börtönt, de ettől még nem lesz szebb.”⁶⁵

JÁTSSZ A GYERMEKKEL, HOGY SZÍVÉT MEGNYERD!⁶⁶

Gyermekeink játékának megfigyelése valójában kevés ahhoz, hogy szívüket megnyerjük. „Meg kell tanulni játszani velük, újra gyermekké lenni a gyerekekkel, mert ez a helyes módja a kicsikkel folytatott párbeszédnek.”⁶⁷

A gyermeknek lételeme a játék, a felnőtteknek viszont már nem ilyen egyértelmű az önfeledt játékhoz való hozzáállásuk. Bár szívük legmélyebb vágya, hogy boldog, örömteli életet éljenek, gyakran mégsem merik rászáni idejüket, vagy átadni magukat a játék „haszontalanságának”. Pedig a játék rendet teremt az emberben, képes visszaadni a szív békéjét.⁶⁸

A játéknak különösen fontos szerepe legfőképpen gyermekkorban van. S lehetséges, hogy a gyerekek éppen ezért válnak öntudatlanul is a játék mesterévé? „Játék nélkül nem gyerek a gyerek.”⁶⁹ A gyerekek ösztönösen vonzódnak azoknak a felnőtteknek a közelébe, akik mernek újra játékos gyermekként a kicsik örömeiben részt venni. A felnőtt a gyerek példáján kezdi megérteni az élet lényegét, a gyermek pedig, aki szereti szüleit, fel akar nőni a felnőttekhez, ezért rendkívül fogékony, a felnőttek gesztusait, szavait, magatartásmódját beépíti játékába. Talán érezzük, hogy mekkora lehetőség és felelősség a gyermekekre „pazarolt” idő.

Ha a szülő nem játszik gyermekével, elveszíti szívét. A gyerekek szomorúságának, sírásának legfőbb oka a szülői szeretet hiánya. A

⁶⁴ Csepregi Gábor: Találkozások a játékban

⁶⁵ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

⁶⁶ vö. Takács Bernadett: Gyermek–játék–terápia, 31. o.

⁶⁷ Flora Bresciani Nicassio: A nevelés öröme, Az ember nevelésének művészete, 72. o.

⁶⁸ vö. Kincsesné Szele Rita: A játék szerepe a hitoktatásban, 9. o.

⁶⁹ vö. Kincsesné Szele Rita: A játék szerepe a hitoktatásban, 5. o.

gyerekek általában nagyon kreatívak, „játékukat sokszor maguk találják ki és szervezik meg.”⁷⁰ Óriási szükségük van a dicséretre, sok gyerek alig várja, hogy például az általa épített homokvárat megmutathassa szüleinek, ill. a vele mindennapi szoros kapcsolatban lévő óvodapedagógusoknak, dajkáknak. Ha együtt tudunk örülni gyermekünkkel, akkor a játék egy sajátos eszközzé válhat a szülő–gyermek, pedagógus–gyermek, felnőtt–gyermek szeretetkapcsolat mélyülésének. A gyermeki szeretet, bizalom, ragaszkodás mellett a felnőtt – életkortól függetlenül – képes gyermek maradni, a játék megőrzi őt az Isten iránti szeretet, bizalom és ragaszkodás örömeiben. „Talán a (lelki) fiatalság a játék legnagyobb ajándéka.”⁷¹

Felmerülhet a kérdés: „... miért ne élnénk azzal a lehetőséggel, hogy a gyermekek játékaiba »becsempészsze« a hit értékeit (ráhagyatkozás, bizalom, elkötelezettség, felelősségvállalás) észrevétlenül személyiségükbe építsük be ezeket?”⁷²

A katolikus óvoda pedagógusai számára igen nagy lehetőség, hogy játékban és játékosan ismertethessék meg a növendékekkel a mennyei Atya gondviselő szeretetét, Jézus életének, tanításának főbb mozzanatait. Nem csupán a Biblia egyes részeinek dramatizálásáról lehet szó, hanem a szabad játék során is adódhatnak pillanatok, amikor utalhatunk a teremtő Atya szeretetére, a teremtés gazdagságára. A játék szabályainak komolyan vétele lelkieket igényel. Ki az, aki ebben segíteni tud nekünk? A kudarcok (vesztés fájdalom) elviselése nem könnyű. Jézus életének példája adhat mintát erre. Játék közben előfordulhatnak megbántások, sértődések. A megbocsátani tudás, az alázat példája legyen Jézus a gyermekek számára.

⁷⁰ Csepregi Gábor: Találkozások a játékban

⁷¹ Csepregi Gábor: Találkozások a játékban

⁷² Péter Beáta: A játék helye a hitoktatásban

A JÁTSZÓ EGYHÁZ

A hívő ember számára az Egyház, mint közösség és intézmény, általában egy egyházközség mindennapi életében, ünnepi liturgiájában válik leginkább kézzelfoghatóvá. Ha az Egyházat felületesen szeretnénk jellemezni, akkor bizonyára többen úgy vélekednének, hogy az Egyház, a benne lévő rend ellenére is telve van hibákkal. A világban csendesen, visszafogottan van jelen, Isten parancsainak és az erkölcsi törvényeknek hirdetésében azonban határozott irányvonalakhoz ragaszkodik. Pedig az Egyház megítélésének e keménynek látszó külső burka mögött számtalan kegyelmi ajándék, az Isten- és emberszeretet megtapasztalásának lehetősége van elrejtve.

S ilyen kegyelmi ajándék a játék is. Az Egyház Jézus által alapított közössége, a kettős szeretetparancs megélésének játékos komolysága nélkül nem teljesíthetné küldetését. Az istenkereső emberek, valamint a megkeresztelt hívők számára egyaránt utat mutat a játékos Istennel való közvetlen, örömteli kapcsolatra. Isten mindenét meg szeretné osztani az emberrel: szeretetét, játékoságát, örömét, humorát, életének teljes gazdagságát. Beda Venerabilis középkori misztikus minden kegyelmet Isten játékanak tulajdonít:

*A hívőnek játék, mikor
kegyelmed átkarolja őt,
örömmek tengerét szüled,
s a menny kapuját megnyitod.⁷³*

A játszó Isten üdvtörténeti megismerése közben már láthattuk Izsák és Rebeka történetéből, hogy a vidámságnak és az örömmek mindig a türelem a „segítőtársa”. A szívből jövő tiszta öröm, s egykor a mennyek Országának öröme azok szívét töltheti be teljesen, akik megtanultak várni, látszólag veszíteni, s mégis Isten gyermekeinek szabadságával játsszák az élet derűsen komoly játékát. Ahogy Izsák a nevetést és Rebeka a türelmet szimbolizálva házasságukban egy embert alkottak, úgy tölti be Isten játékos kedvének öröme az Egyház sóvárgással teli türelmes életét.

⁷³ Hugo Rahner: Der spielende Mensch

AZ EGYHÁZ ISTEN GYERMEKEINEK KÖZÖSSÉGE

A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma röviden felteszi, majd meg is válaszolja a kérdést:

„Mit jelent az Egyház? Azt a népet, amelyet Isten meghív és összegyűjt az egész földkerekségről, hogy egy közösséget alkosson mindazokból, akik a hit és a keresztség által Isten fiaivá, Krisztus tagjaivá és a Szentlélek templomává váltak.”⁷⁴

A definíció lényeges tartalmi jegyei közül hárommal már foglalkoztunk. A játék szempontjából megvilágítva: Isten gyermekei a közösségi játék kedvelői, a Szentháromság szeretetközösségének életéből részesülve mindennapjaikban érzékennyé váltak Isten játékos komolyságának felismerésére.

A játék élet- és lélekformáló hatása leképezi a hit isteni ajándékának belső tulajdonságait.

A keresztség különleges kegyelme, hogy az ember Isten Szentlelkének élő templomává válik. *„A lélek gyümölcsei viszont: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség (szerénység), önmegtartóztatás (tisztaság).”⁷⁵* Milyen egyértelműen mutatják ezek a szavak, hogy a szeretet a keresztény élet alaphangja. A lélek további gyümölcsei pedig nem pusztán az Isten gyermekeinek további jellemzői, hanem a szeretet gyümölcsének más szóval való megközelítései, elnevezései.

Ha a felsorolásra pillantunk, akkor valóban megállapíthatjuk, hogy Isten gyermekeinek boldogsága elválaszthatatlan a játék szeretetétől. Ha a lélek szó helyére behelyettesítenénk a „játék”, „gyermeki játék”, „felnöttek játékossága” kifejezést, akkor változtatás nélkül folytathatnánk a Galata levél szavaival a mondatot. Mert a játék ugyanazokat a gyümölcsöket termi mindenki számára, mint a Szentlélek által Isten élő jelenléte szívünkben.

Egy fentebb megfogalmazott gondolatot segítségül hívva, újra elmondhatjuk, hogy a játék Isten kegyelmi ajándéka minden ember számára.

⁷⁴ A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma 147.

⁷⁵ Gal 5,22

A LITURGIA ISTENTŐL RENDELT JÁTÉKA

Talán meglepően hangozhat, hogy párhuzamot vonunk az Egyház liturgiája és a játék között. Pedig a gondolat legalább olyan ősi, mint az emberiség vallási élete, Istennel való kultikus kapcsolata. „*A liturgia párbeszéd és életcsere Isten és ember között.*”⁷⁶ A liturgia szent cselekmény.

Lassan közelítünk ahhoz a ponthoz, hogy egymás mellett, egymással szoros összefüggésben szemléljük a liturgiát a játékkal. A párhuzam nem erőltetett, hisz a keresztény gondolkodók a liturgiát szent játéknak nevezték. „*Teológiai vonatkozásban is helytállónak látszik »játékról« beszélni, hiszen a külső eseményeken túlmutató (transzcendens) valóság reálszimbolikusan a játékban érhető el.*”⁷⁷

A játék a liturgiához hasonlóan, szintén Isten játékosan komoly életében részesíti az embert. Azonban nem csak ez az egyetlen tulajdonság teszi hasonlóvá a két tevékenységet. Az egyházi év ciklikusan visszatérő ünnepei által újra és újra „eljátsszuk” a megváltás művének beteljesülését. „*A liturgikus cselekmények központja a szentmise (Eucharisztia).*”⁷⁸

A liturgia Isten és ember közti párbeszédének két lényegi eleme: az újszövetségi kultusz egyetlen és tökéletes főpapja Jézus Krisztus. Egyháza csak részese annak a tökéletes és elfogadott istentiszteletnek, melyet ő az emberiség nevében, mint szeretett Fiú a Szentlélekben bemutat az Atyának.

A Földön élő egyház liturgiája tükrözi és előkészíti az égi liturgiát.⁷⁹

„*A liturgikus ünneplés jelek és szimbólumok együttlése.*”⁸⁰

Szentségi jelek

Egyes jelek a teremtésből valók (fény, víz, tűz, kenyér, bor, olaj); mások a közösségi életből (megmosás, megkenés, kenyértörés);

⁷⁶ A keresztény szellemiség lexikona – Liturgia

⁷⁷ vö. Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

⁷⁸ A keresztény szellemiség lexikona – Liturgia

⁷⁹ vö. Magyar Katolikus Lexikon – Liturgia

⁸⁰ A Katolikus Egyház Katekizmusának Compendiuma 147.

ismét mások az ószövetségi üdvtörténetből (húsvéti szertartás, áldozatok, kézrátétel, szentelések).⁸¹

Ezek a Jézus Krisztus által használt látható jelek az üdvösség és a megszentelés cselekményének (láthatatlan kegyelmének) közvetítői.

Cselekmények

A szertartás szavai egyszerre jelek és tanítások, a szavak és a liturgikus cselekmények együtt valósítják meg azt, amit jeleznek.⁸²

A liturgikus cselekmények fontos kísérője az ének és a zene.

Kultúrától függően olykor liturgikus tánc kíséri a cselekményeket.

Kiváltságos helyek

A templomokban jelentőségüknél fogva a következő helyek kiváltságosak: az oltár, a tabernákulum, a chrisma és a szent olajok őrzési helye, a püspök széke (katedrálja), a papi szék, az ambó, a keresztkút, a gyóntatószék.⁸³

A keresztény közösségek az ősegyház kora óta játsszák „jelekben és szavakban Jézus utolsó vacsoráját, és engedik, hogy ez a játék átváltoztassa őket. ... A liturgia a játék minden jegyét magán viseli: finoman és dallamosan beszél; ünnepélyes és kimért mozdulattal halad; olyan színekbe és ruhákba öltözik, amelyek nem a köznapi élethez tartoznak; olyan helyeken és időben játszódik le, amelyet egy felsőbbrendű törvény igazgat és épít fel.”⁸⁴

A játék legjellemzőbb tulajdonsága, hogy önmagában hordja az örömet. A játék maga öröm. Romano Guardini, a liturgia mélységét vizsgálva megállapítja: *„Nem szükséges mindig valamit tenni, valamit elérni, valami hasznosat létrehozni, hanem kedves dolog Isten előtt, szabadságban, szépségben és szent vidámságban eljátszani a liturgia Istentől rendelt játékát.”⁸⁵*

A földi liturgia egyszer majd teljesen beleolvad az égi liturgiába. Isten országában Isten és ember párbeszéde állandó elevenséggel éli

⁸¹ i.m. 237.

⁸² i.m. 238.

⁸³ A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma 246.

⁸⁴ vö. Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék

⁸⁵ i.m.

majd a maga örömmel teli, játékos liturgiáját. A Szentírás tanúsága szerint Isten Országának lakói vég nélküli ünnep és öröm részesei lesznek.

Találkozóra hívott vendégeink átadtak valamit abból a tudásból, melyet az élet realitásából és mélységéből merítve olyan szépen megfogalmaztak imádságos, munkás csendjükben. Valóban érdemes keresztény emberként, keresztény nevelőként foglalkozni a játékkal, hisz magában rejti a lehetőségét Isten iránti szeretetünk mélyülésének és óvodapedagógusi hivatásunk megújulásának.

Sok fiataalt és felnőttet ragadott meg már az a jelenet, ami minden nap megismétlődik Taizében, a szerzetestestvérek imádságának végén. Az énekekből, szentírási idézetekből, csendből, könyörgésekből összeállított imaóra végén a közösség előljárója úgy indul el vezetve a testvéreket, hogy közben négy-öt gyermek veszi körül. Bal kezét egyikük vállára téve, jobb kezével megfogja egy másik gyermek kezét, a többiek pedig egyszerűen velük mennek. Valójában egy gyermeket követve vonulnak ki a szerzetesek a közös ima végén. Az imádság alatt a gyerekek odaülhetnek az előljáró köré, részt vehetnek az imádság örömeiben, érezhetik a felnőtteken az Istennel való találkozás örömét, tanulhatnak tőlük.

A gyermekek minket is vezetnek, játékuk komolysága és önfeledt öröme által mi is közelebb jutunk a vágyainkat beteljesítő Istenhez, a szívünket túlcsordulóan betöltő örömhöz. S mindezzel együtt a gyerekek a közelünkben tanulnak meg kapcsolatba lépni a mennyei Atyával. A mi szeretetünkkel és komolyságunkkal olyan légkört teremthetünk, ahol biztonságban érezhetik magukat.

A gyermekek legfontosabb tevékenysége a játék. Az óvodai élet mindennapjai is a játék és a játékba ágyazott tevékenység színterei. Időt szentelünk rá, hisz erre érdemes igazán „pazarolni” napunkat. Dr. Bábel Balázs Kalocsa-Kecskeméti érsek atya gondolatát az idő szentségéről érdemes megfontolnunk: *„Nekünk az a feladatunk, az a művészetünk, az az erkölcsösségünk, hogy az idő talentumát kamatoztatjuk, és erre megtanítjuk a ránk bízottakat.”*⁸⁶

⁸⁶ Dr. Bábel Balázs: *Erkölc, erkölcstelenség és erkölcsnélküliség a munkában, a szabadidő eltöltésében és a szórakozásban*, 45. o.

GYAKORLATI JAVASLATOK

Eddig a játék és a vallás (hit) kapcsolatát boncolgattuk. Most térjünk át mindezek gyakorlati megjelenítési lehetőségeire.

Az alább megfogalmazásra kerülő ötletek, javaslatok szempontokat adhatnak az óvodapedagógus közösségeknek ahhoz, hogy játékpedagógiai ismereteiket katolikus/keresztény szemmel is átgondolják.

A játék jelentősége az óvodás gyermek életében ma már nem vitatandó kérdés. Gazdag információval rendelkezünk ezen a téren. Számos szakirodalom mutatja be fejlődési fokozatait, taglalja jelentőségét.

A mi tisztünk most a katolikus/keresztény szemlélet játékba való ágyazása.

A gyermekek játéka sok mindent elárul. Minél több ismerettel rendelkeznek a világról, annál színesebb a játéktevékenységük. Sajnálatos tapasztalat, hogy a mai kor gyermekei érzelmi-akarati fejlődésükben jelentősen elmaradnak az értelmi fejlődés mögött. (A fogyasztói társadalom diktálta versengés, bizonyítás, a külső elvárásoknak való megfelelés olyan hatással van a játékeszközök megjelenésének skálájára, amely javarészt csak a gyermekek értelmi fejlődését támogatja.) Ezért a pedagógusnak felelőssége és feladata, hogy a játékban megismerje, segítse a gyermek teljes személyiségének fejlődését, az érzések, érzelmek kifejezésének módját. Ugyancsak jelentős lehetőség, hogy a játék során segítséget adhat a társas kapcsolatok alakulásához, a szocializációhoz. Éppen ezért a pedagógus felkészültsége nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a játék mint nevelési-fejlesztési eszköz hatékony legyen.

Sokat vitatott kérdés, hogy a pedagógus milyen mélységben legyen jelen a rábízott gyermekek játékában?

Az óvodába bekerülő gyermekek többségét szükséges megtanítani játszani. Az ölbeli, kétszemélyes játékok a személyes kapcsolat, az érzelmi kötődés kialakításában segítenek. A játékeszköz használatát, az egymás mellett és együtt játszás szabályait, a probléma-megoldási módokat a gyerekek a velük együtt játszó pedagógus példája nyomán, egy folyamatban sajátítják el. Szerencsés az osztatlan csoport ebből a

szempontból, hiszen a gyermekek nagyobb társuktól is tanulhatják az általa már elsajátított viselkedésmintát.

Az idősebb gyermekek játékában a pedagógus, mint megfigyelő és mint társ is részt vehet. Mindkét lehetőség alkalmat ad arra, hogy megfigyelje a játszó csoportot, felmérje, milyen szinten vannak a gyermekek a különböző területeken (mozgáskoordináció, érzelmi intelligencia, társas kapcsolatok, szocializáció, anyanyelvi fejlettség, kreativitás, személyiségvonások...) Ezen alkalmak az értő pedagógus számára sokat mondanak.

Megfigyeléseinek rögzítése után az óvodapedagógus fel tud készülni arra, hogy a gyermekeket személyre szabottan fejlessze (az elmaradást mutató területeken, más esetekben pedig szakember segítségét kérje, vagy javaslatot tegyen a szülőnek), meglévő ismereteiket rendszerezze, vagy új ismereteket nyújtson nekik.

Reggelenként az érkező gyermekek fogadásának minősége megalapozza az egész nap sikerét. Mindenképpen jó, ha a gyermek érzi, tudja, hogy a pedagógus figyel rá, figyelemmel kíséri játékát, még akkor is, ha nincs közvetlen kapcsolatban az adott játszócsoporttal. Egy-egy mosoly, hunyorítás, tekintet, bólintás, vagy pozitív hangvételű odaszólás erősíti a gyermekben, hogy fontos a jelenléte, a tevékenysége, biztonságban van, szeretettel veszik körül.

Amennyiben a pedagógus csatlakozik a játszó csoporthoz, igyekezzék inkább mellékszereplőként jelen lenni. Így azt is megfigyelheti, ki az irányító, ki vállal gyakran alárendelt szerepet, hogyan reagálnak a gyerekek egy-egy helyzetben stb. A felnőttekkel együttjátszó gyermekek tevékenységének két véglete, hogy vagy ők szeretnék mindent eldönteni, vagy a javaslatokat, ötleteket többnyire a felnőttől várják. Nagy öröm, ha eljutunk arra a társas kapcsolati szintre, ami már gördülékennyé teszi az élet reprodukcióját, a játékot.

A közösség alakításának (a MI érzés) folyamata akkor sikeres, ha a pedagógus elfogadó, empatikus, együttműködő, rugalmas, tapintatos magatartását példaként másolják a gyermekek és így élik mindennapjaikat. Ez azt jelenti, hogy a gyermekek megtanulják figyelembe venni társaik kívánságait, a társas élethez szükséges magatartásformákat, erényeket. Megismerik a másik ember megbecsülésének boldogító érzését, megtanulnak türelmesnek,

elnézőnek, segítőkésznek lenni. Alkalom nyílik arra, hogy érzelmeik megfelelő kifejezőmódját gyakorolják, vagy éppen elfogadják, tiszteletben tartásuk egy társuk hevesebb érzelmi reakcióját. A közös eredmény közös sikerélményt is jelent. A közösségben megélt siker feletti öröm pedig jelentős személyiségformáló hatással bír. Figyeljük csak meg a közös építések során az együttműködés fejlődését, vagy a csapatjátékokat. Mennyi hatás éri a gyermeket addig, amíg eljut a közösségben megélt sikerig.

A fentebb említett feladataink mellett jelenik meg azoknak a játéklehetőségeknek a biztosítása, amelyeken keresztül a katolikus/keresztény hit (élet, szokásrend, hagyomány) erősíthető. Ilyenek a családjátékban az étkezési imák, az átélt események tükröződése, a kiemelt ünnepek: esküvő, keresztelés, születésnap, Szentírás olvasás, vendégség, látogatás (és az ezekhez tartozó illemszabályok, szokások, elvárások), a vallásos tartalmú képkirakók és memória kártyák. De a barkácsolásban megjelenő templomépítés, valamint az erkölcsi fejlesztés lehetőségei is ide sorolhatók.

A szokásrendben kialakított vallásos megnyilvánulások is szépen beépülhetnek a játékba. A köszönés–elköszönés gyakorlata (de jó lenne, ha mernénk vállalni a katolikus köszönés alkalmazását), a betegekért mondott fohász (pl. ha halljuk a sziréna hangját, kérjük a mennyei Atyát, hogy vigyázzon a bajbajutottakra). Az épített kis templomnál köszönünk (a valóságban a templom előtt elhaladva köszöntjük az Urat). A konfliktuskezelés játékos békülő mondókákkal, amik megnevettetik a gyermeket, oldják, feledtetik a feszültséget (pl. Két kis kakas összeveszett; Béke, béke, barátság; Én is pisze, te is pisze).

A hagyományok is megjelenhetnek gyermekeink játékában, legyenek azok óvodai, vagy néphagyományok (csoportok közötti programok, szüret, vásár). Az egyházi ünnepek némelyikét, egy-egy bibliai történetet, vagy egy szent életének feldolgozását játszhatjuk bábozással, dramatizálással. A dalos játékok, népi gyermekjátékok is alkalmasak arra, hogy általuk hitünkre irányítsuk a gyermekek figyelmét (pl. Pünkösdlő, Nyisd, ki Isten kis kapudat; Katicabogárka, szállj fel az égbe).

Fontos kérdés a katolikus/keresztény nevelési-oktatási intézményekben az identitás alakítása. Ezért értelmezzük ennek szükségességét

és keresünk olyan játékkalkalmakat, amelyekben erősíthetjük a női, illetve a férfi szerepeket.

A mai liberális irányzatok (lásd: Gender!) a férfi és női szerepek és lelki határok összemosásával nem csupán magát az Embert, az emberi társadalmat teszik tönkre, hanem megcsúfolják a Teremtő elképzelését is, amellyel a mennyei Atya férfinak és nőnek alkotott minket. Amikor olyan játékokat játszanak a gyermekek, amelyben erőteljesen kidomborodnak a későbbi felnőtt nő és férfi jellemvonásai, hozzásegítjük őket, hogy azzá váljanak, amivé a mennyei Atya megálmodta őket.

Jó segítséget nyújthatnak a néphagyományok, az énekes játékok (Lányok ülnek a toronyba). Az eszközök használata élesen meghatározza a fiú és a lány szerepet (párták, csákó, falovacska). A szimbolikus játékokba beépíthetők az udvariassági szokások, a családokban megjelenő munkavégzés felelevenítése.

Az egymásra figyelés, a közösségi magatartás (viselkedési szabályok) megismerési lehetőségének számos alkalmával találkozunk a játékokban. Az egymás mellett játszó csoportok nyugalmának támogatása fontos feladat, és az udvarias viselkedésre figyelés (eszközök elkérése és átadása), az együttműködés (elképzelések egyeztetése), feladatmegosztás, egymáshoz való viszony alakulása, konfliktuskezelés során számos alkalom nyílik a katolikus/keresztény erkölcsi értékek bemutatására.

Az élet csaknem minden területén megjelenik a játék. Ilyen módon a gyermekek fejlődése és fejlesztése a játékon keresztül a legintenzívebb.

A gondozási feladatokat gyakorolhatjuk a családjátékokban (etetés, altatás), a szituációs játékokban (viselkedés a boltban, színházban, étteremben) – érvényre juttatva a szeretet, az elfogadás, a bizalom és a pozitív énkép alakításának fontosságát.

A mozgásfejlesztésben segítségünkre vannak a mozgásos szabályjátékok (az erkölcsi nevelés lehetőségeivel), a finom-motorikát fejlesztő játékok, a gyurkálás, rajzolgatás, fűzés, a fonások, amelyek előkészítéskor szem előtt tarthatjuk a katolikus/keresztény szimbolikát (téma meghatározásánál jelképek: kereszt, harang, hal, háló, hajó, nap, csillag, virág, bárány).

Az anyanyelvi fejlesztés a képeskönyvek, képkirakók, anyanyelvi játékok alkalmazásával jól elősegíthető (itt is figyelhetünk arra, hogy vallásos tartalmú eszközeink is színesítsék a kínálatot).

A gondolkodás fejlesztésében a logikai fejlesztő játékok, a memóriakártyák nyújtanak segítséget. A pedagógus által készített kártyák különösen kedvesek a gyermekeknek. Lehetnek ezek a csoport életével, vagy az óvodával kapcsolatos, felnőttek által készített eszközök is.

Az érzelmi fejlődés nagy odafigyeléssel segíthető. Kellemetlen, esetleg káros élmények „kijátszása”(TV), a rejtett agresszió oldása, a segítőkészség, a közös öröm megélése mind kapcsolható a játékhöz.

A fentebb megfogalmazottakat figyelembe véve megjeleníthető a katolikus/keresztény lelkiesség a gyermekek alapvető tevékenységében, a játékban. De mi a helyzet otthon? A szülők gyakran abban is segítséget igényelnek, hogy milyen játékeszközzel ajándékozzák meg a gyermekeiket. Ezt a segítséget pedig tőlünk, pedagógusoktól várják. A felkészült pedagógus rengeteg ötlettel tudja támogatni az erre nyitott szülőket. A készen vásárolható eszközök mellett ösztönözzük őket arra, hogy bátran nyúljanak alapanyagokhoz, készítsenek (akár a gyermekkel közösen) játékokat. Azonban nem elég csak elkészíteni, azokat együtt „életre kelteni” is csodálatos dolog.

Nagyon nagy segítséget jelent a szülőknek az adventi és a nagyböjti (húsvét előtti) ún. játszóház, kézműves foglalkozás, amelynek keretében nem csupán együtt dolgozhat (és dolgozzon!) a szülő a gyermekével, hanem az óvodapedagógusok, mint „ötletgazdák” segíthetik a szülőket az otthoni együttbarkácsolásban. Mivel egyházi intézményekről van szó, itt ismerhetik meg a kifejezetten vallásos szimbólumokat, eszközöket, amelyeket együtt készíthetnek el gyermekeikkel. Ha a szülő rendszeresen részt vesz a liturgikus alkalmakon, megismeri a liturgikus teret, segíthet gyermekének az otthoni „liturgikus játékokban”.

Az együtt játszás, a mesélés, mondókázás, énekelgetés olyan mással nem pótolható köteléket alakíthat ki a gyermek és a szülő között, amely később, a kamaszkorban, illetve a felnőtt korban kamatozik igazán. Nem beszélve arról, hogy szülő mélyebben ismerheti meg gyermekét a közös játékban, és ezt az ismeretet jól felhasználhatja gyermeke személyiségjegyeinek formálásában.

A Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoportban ebben a nevelési évben többek között az alábbi kérdésekre kerestük a választ, mely kérdések átgondolását szeretettel javasoljuk a nevelőtestületi értekezletek témájának:

- A játék jelentősége az óvodás gyermek életében. Játék-lehetőségek, melyeken keresztül a katolikus/keresztény hit (élet, szokásrend, hagyomány) erősíthető.
- A játék, mint az érzelmi fejlődés/fejlesztés jelentős területe. Az óvodapedagógus (a gyermekkel együtt játszó felnőtt) szerepe a játék során a gyermek érzelmi fejlődésének segítésében.
- Az érzelmi és az értelmi intelligencia egymás mellett fejlődése, egymásra való hatása katolikus/keresztény szemmel.
- Az óvodapedagógus felelőssége a gyermek megismerésében. A szükséges nevelői magatartás a gyermek megfigyelésekor.
- Milyen szerepe van a gyermek személyiségfejlődésében az ölbéli játéknak, a kétszemélyes játéknak, az egymás melletti és a kiscsoportos játéknak, a közös mozgásos játékoknak, rajzolgatásnak, mesélésnek, népi gyermekjátékoknak.
- Az egymásra figyelés, a közösségi magatartás alakulásának szükségessége és segítése a játék során.
- A játékba ágyazott tanulási folyamatok – tehetséggondozás, felzárkóztatás. Az elterjedt fejlesztő játékok alkalmazásának átgondolása.

BEFEJEZÉS

Bármelyik oldalról vizsgáljuk a játéktevékenységet, szinte kimeríthetetlen az a gazdagság, amit rejteget a kereső, nyitott érdeklődő számára. A képzelet mozgósítására alkalmas fadarabtól a legmodernebb számítógépes játékokig széles skála áll rendelkezésünkre, hogy tanulmányozzuk a játszó ember (gyermek) eszközhasználatát, fejlődési folyamatait, szellemi, lelki, erkölcsi alakulását. A tanulmányozás pedig arra jó, hogy ötleteket merítsünk ebből a gazdag kínálatból a magunk nevelőmunkájának színesítéséhez.

Katolikus/keresztény pedagógusokként életünk célja, hogy megismertessük környezetünkkel és a ránk bízottakkal Isten végtelen szeretetét, jóságát és gondviselő jelenlétét a világban. Ennek egyik területe lehet a gyermekek játéka, gyermeki életüket meghatározó cselekvésük, érzelmeik, gondolatviláguk és gondolkodásuk. A játékba bekapcsolódva az örömteli, közös tevékenységek során saját példánkkal segíthetjük őket a hit, a katolikus/keresztény értékek útján.

A katolikus nevelés, önnevelés alapelve: a kegyelem a természetre épít. Ennek igazságát – talán leginkább – a játékban, a játszó ember/gyerek lelki, szellemi fejlődésében érhetjük tetten. A játék adta természetes örömök, tapasztalatok, a játék közösség teremtő ereje és hatása mind-mind megalapozzák és könnyebbé teszik a kegyelem működését.

Nagyon reméljük, hogy összeállításunk valóban Isten nagyobb dicsőségére, a gyermekek, szülők és óvodapedagógusok javára, segítségére lesz!

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma, Budapest, Szent István Társulat, 2006.

Magyar Katolikus Lexikon, Budapest, Szent István Társulat, 1993–2010.

Christian Schütz: A keresztény szellemiség lexikona, Budapest, Szent István Társulat, 1993.

Bagyinszki Péter Ágoston OFM: Az Isten, az ember és a játék, <http://www.ppek.hu/konyvek/bajatk01.txt>

Karácsony Sándor: Ocsúdó magyarság – Szokásrendszer és pedagógia, Budapest, Széphalom Könyvműhely, 2002.

Kincsesné Szele Rita: A játék szerepe a hitoktatásban, Új Ember pasztorális füzetek 3., Budapest, Új Ember Kiadó, 2001.

Flora Bresciani Nicassio: A nevelés öröme. Az ember nevelésének művészete, Budapest, Don Bosco Kiadó, 2006.

Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján, Budapest, Szent Jeromos Bibliatársulat, 2007.

Hugo Rahner: Der spielende Mensch, Einsiedeln, 1952. (A IV. fejezet kivételével kivonatos fordítás, in Szolgálat 15 (1972) 68-83; a IV. fejezet pedig Frész Timóteus OFM fordításában állt rendelkezésre)

Újszövetségi Szentírás, Budapest, Szent Jeromos Bibliatársulat, 1991.

Takács Bernadett: Gyermek–játék–terápia, Budapest, Okker Kiadó, 2001.

Teleki Béla: Az ünneplés művészete, Debrecen, Forrás Egyesület, 1992.

Bábel Balázs: Erkölcs, erkölcstelenség erkölcsnélküliség a munkában, a szabadidő eltöltésében és a szórakozásban, In: Támasz és talpkő: Tanulmányok az erkölcsstan tanításához, Budapest, A Magyarországi Református Egyház Kálvin Kiadója, 1995.

Csepregi Gábor: Találkozások a játékban, in Távlatok 16 (1994)

Péter Beáta: A játék helye a hitoktatásban,
<http://www.keresztenyszozszo.katholikhos.ro/archivum/2010/oktober/8.html>

Balogh Tibor: Lélek és játék, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1991.

Hodgman Eleonor Porter: Az élet játéka, Budapest, Szent István Társulat, 2012.

Hodgman Eleonor Porter: Az öröm játéka örök, Budapest, Szent Gellért Kiadó és Nyomda, 2010.

Maszler Irén: Játékpedagógia, Pécs, Comenius Bt., 2002.

Susanna Millar: Játékpszichológia, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973.

JEGYZET